

VIDA ISTVÁN

A magyar népi demokrácia pártpolitikai struktúrája*
1944–1948

A szocialista demokráciának, s a szocializmus politikai rendszerének továbbfejlesztése, az új viszonyoknak megfelelő korszerűsítése ma Magyarországon is a közvélemény érdeklődésének homlokterében áll. A politikai rendszer modernizálása, a teendők világos kijelölése azonban nem lehetséges anélkül, hogy ne nézzük meg: történetileg hogyan alakult ki, hogyan fejlődött a ma létező politikai szisztéma. A politikai rendszer összetett, bonyolult jelenség, a politikai intézmények, szervezetek (párt, állam, tömegszervezetek) mellett többek között ideológiai elemeket (politikai eszmék, nézetek), sőt normatívákat (politikai szokások, hagyományok a politikai élet erkölcsé és etikája) is tartalmaz, nem is szólva a tömegkommunikációs eszközökről (sajtóról, rádióról, televízióról).¹ Mindezek elemzése, akár egyetlen történeti periódusban is, rendkívül bonyolult, hosszas előmunkálatokat megkívánó feladat lenne, amely meghaladná egy tanulmány kereteit. Ezért az alábbiakban csupán arra vállalkozunk, hogy – az eddigi történeti feldolgozásokra,² valamint néhány politikai szociológiai munkára³ támasz-

*E vázlatos tanulmány korábbi változata – oroszul – megjelent az Acta Historica, 1980. 3. számában, 309–343.

¹ L. bővebben: *F. M. Burlatckij*: Lenin, polityika, goszudarsztvo, Moszkva, 1969.; *Fyodor Burlatsky*: The Modern State and Politics. Moszkva, 1978.; *Gombár Csaba*: Politika – címszavakban. (Elemi politikai fogalmak értelmezése.) Politikatudományi füzetek. 1. Kiadja: ELTE Állam- és Jogtudományi Karának Tudományos Szocializmus Tanszéke. Bp., 1980. 182. 84.; *David Easton*: The Political System. An Inquiry Into the State of Political Science. (2. ed.) Chicago. 1982.; *S. P. Iljinszkij–N. V. Csernogolovszki*: Politicsenszkaja szisztéma szovjetszkovo obsesztva: ponyatije i struktura. (A szovjet társadalom politikai rendszere: fogalom és struktúra.) Szovjetszkoje goszudarsztvo i pravo, 1977. 1. sz. 11–19.; *Kulcsár Kálmán*: Társadalom, politika, jog. Bp., 1974. 19–60.

² L.: *Balogh Sándor–Izsák Lajos*: Pártok és pártprogramok Magyarországon. (1944–1948) Bp., 1977.; *Balogh Sándor*: A demokrácia kérdései a magyarországi politikai pártok szervezeti felépítésében a felszabadulás után, Történelmi Szemle, 1975. I. sz. 50–68.; *Balogh Sándor*: Parlamenti és pártharcok Magyarországon. 1945–1947. Bp., 1975.; *Gergely Jenő*: Politikai katolicizmus Magyarországon (1890–1950.) Bp., 1977.; *Habuda Miklós*: A magyar szakszervezetek a népi demokratikus forradalomban, 1944–1948. Bp. 1971.; *Habuda Miklós–Rákosi Sándor*: A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt munkásösszetételének alakulása 1945–1948-ban. Párttörténeti Közlemények, 1976. 3. sz. 36–69.; *Izsák Lajos*: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949. Bp., 1983.; *Molnár János*: Irányzatok harca a Szociáldemokrata Pártban 1946–1947-ben. Párttörténeti Közlemények 1977. 1. sz. 3–69.; *Uő.*: MSZDP új politikai irányvonala, Századok, 1978. 3. sz. 442–496.; *Orbán Sándor*: A Demokrata (Barankovics) Néppárt történetéhez 1945–1949. Századok, 1958. 1–4. sz. 174–201.; *Osztályok, pártok és a szövetségi politika néhány kérdése a magyar népi demokratikus forradalomban Szerkesztette: Izsák Lajos, Korom Mihály.* Oktatási Minisztérium

— felvázoljuk a felszabadulás utáni évek, a népi demokratikus forradalom időszakának pártpolitikai struktúráját, s bemutassuk a többpártrendszerrel az egypártrendszerre történő átmenet folyamatát.

*

1944 őszén-telén a Vörös Hadsereg által felszabadított területeken, az Alföldön, Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon jobbra az illegalitásból előlépő, s bizonyos helyzeti előnyt élvező Magyar Kommunista Párt (MKP) kezdeményezésére, de sok helyütt a baloldali szociáldemokraták, parasztpártiak, kisgazdapártiak s más, szervezett keretekhez korábban nem tartozó, demokratikus gondolkodású emberek szorgalmazására, vagy éppen a helyi szovjet hatóságok ösztönzésére, ha nem is egyszerre, s egy időben, de sorra alakultak újjá a Horthy-korszakban a kormányzat baloldali ellenzékét alkotó, a nemzeti függetlenségi és németellenes ellenállási mozgalomban vezető szerepet játszó Magyar Frontba tömörült demokratikus pártok helyi szervezetei. 1944. dec. 2-án Szegeden a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt (SzDP), a Nemzeti Parasztpárt (NPP), a Független Kisgazdapárt (FKgP) és a Polgári Demokrata Párt (PDP), valamint a szabad szakszervezetek részvételével zászlót bontott a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, amely az új, független, szabad és demokratikus Magyarország felépítését tűzte ki célul. December közepére újjászerveződtek a pártok ideiglenes országos vezetőségei, amelyek nyomban bekapcsolódtak az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívását és az Ideiglenes Kormány felállítását célzó tárgyalásokba. Az új központi szervekben — az akkori, sok szempontból reális, de ugyanakkor átmeneti és mesterségesen kialakított erőviszonyoknak megfelelően — képviseltették magukat. A dec. 21-én összeült Ideiglenes Nemzetgyűlés 230 tagja közül 71-en az MKP-hoz, 38-an az SzDP-hez, 16-an az NPP-hez tartoztak, az FKgP padosoraiban 55-en ültek, míg 12-en a PDP-t, 19-en a szakszervezeteket reprezentálták.⁴ A másnap megválasztott Ideiglenes Kormányban

---

Marxizmus—Leninizmus Oktatási Főosztály. Bp. 1975. Tudományos Szocializmus füzetek. 35.; *Ságvári Ágnes*: Népfrent és koalíció Magyarországon — 1936—1948. Bp. 1967.; *Sánta Ilona*: A két munkáspárt egyesülése 1948-ban. Bp., 1962.; *Strassenreiter Erzsébet*: A Szociáldemokrata Párt újjászerveződése (1944. okt.—1945. júl.) Párttörténeti Közlemények, 1971. 3. sz. 3—45.; *Uő*: A két munkáspárt együttműködése a felszabadulás után. Párttörténeti Közlemények, 1973. 2. sz. 47—78.; *Uő*: A Szociáldemokrata Párt és az ország demokratikus átalakítása (1944—1945). Párttörténeti Közlemények, 1983. 1. sz. 97—147. *Szabó Bálint*: Népi demokrácia és forradalomelmélet. A marxista forradalomelmélet néhány kérdése Magyarországon. 1935—1949. Bp., 1970.; *Tóth István*: A Nemzeti Parasztpárt története. 1944—1948. Bp., 1972.; *Varga F. János*: A Magyar Radikális Párt újjáalakulása 1945-ben. Történelmi Szemle, 1975. 1. sz. 96—107.; *Vida István*: A Független Kisgazdapárt politikája, 1944—1947. Bp., 1976.

³ *Maurice Duverger*: Political Parties. New York. 1963.; *Roy. C. Macridis*: The History Functions and Typology of Parties. = In: Political Parties. Contemporary Trends and Ideas. Ed.: *Roy. C. Macridis* 1957. 9—23.; Political Parties and Political Development. Ed. *I. La Palomba—M. Weiner*, Princeton, 1966; *Giovanni Sartori*: Parties and party systems. A framework for analysis. Vol. I. Cambridge—London, 1976.; *Studies in Political System*. Ed. *Jerzy I. Wiatr* Varsó, 1967.; *Jerzy I. Wiatr*: A politikai viszonyok szociológiája. Bp., 1980.

⁴ Az 1944. évi december hó 21-ére Debrecenbe összeült, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés naplója. Bp., 1946. 181.

gr. Teleki Géza és a horthysta tábornokok mellett, az MKP három, az SzDP és az FKgP két-két, az NPP egy tárcát kapott; egyedül a PDP-nek nem jutott miniszteri szék.

A Függetlenségi Front helyi szervei, az első korszakban közigazgatási funkciókat is ellátó nemzeti bizottságok szintén koalíciós alapon szerveződtek meg.

A felszabadulás után Magyarországon a pártpolitikai struktúra tehát a többpártrendszer formájában alakult ki. Túl azon, hogy a többpártrendszernek Magyarországon a messi múltra, a 19. sz. elejére visszavezethető hagyományai és gyökerei voltak, s a Magyar Kommunista Párt (MKP), valamint a Vörös Hadsereg képviselői a népfrontpolitika szellemében az első perctől kezdve ösztönözték, bátorították és segítették az antifasiszta, demokratikus pártok mielőbbi talpraállítását, a többpártrendszer helyreállításának alapvető oka abban keresendő, hogy a súlyos háborús katasztrófa után az állami-politikai élet újjászervezését, a társadalmi-politikai viszonyok demokratizálását, az ipari és mezőgazdasági termelés beindítását, az ország újjáépítését a romokból s az elengedhetetlenül szükséges reformok végrehajtását, nem szólva a tengernyi egyéb teendőről, egyetlen párt, egyetlen mégoly szervezett, eltökélt politikai erő sem vállalhatta magára, az óriási feladatok megkívánták az összes németellenes, demokratikus erőt, az egész népet, az egész nemzet összefogását.

A többpártrendszer feltámasztása ugyanakkor összefüggött nemzetközi elvárásokkal is. Az angolszász szövetséges nagyhatalmak a felszabadított európai országokban, valamint a náci Németország egykori szövetségeseinek államaiban olyan demokratikus rendszerek kialakítását szorgalmazták, amelyekben a kormányok reprezentatív alapon a nép legszélesebb rétegeit képviselik, s szabad választások útján kerülnek hatalomra. A krími csúcstalálkozón ezt az elvet a Szovjetunió is elfogadta.⁵ Az egypártrendszer bevezetése, a proletárdiktatúra azonnali kikiáltása, amint azt az első hónapokban az MKP egyes, a népfrontpolitikát nem értő, elszigetelt szektás csoportjai kívánták, nemzetközi bonyodalmakhoz vezetett volna, feszültségeket teremtett volna a szövetséges nagyhatalmak között. Ha a nemzetközi politikában fennállt a koalíció, akkor az Magyarországon sem lehetett másként.

A népi demokratikus pártstruktúrát több tényező formálta ki.

Az Ideiglenes Kormány – az 1945. jan. 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény előírásainak megfelelően – febr. 26-án feloszlatta a fasiszta jellegű pártokat és szervezeteket, közöttük a Szálasi-féle Nyilaskeresztes Pártot, a Magyar Nemzetiszocialista Pártot és Imrédy Magyar Megújulás Pártját, valamint a volt kormánypártot, a Magyar Élet Pártját,⁶ amelyek a horthysta államgépezettel együtt már korábban szét hullottak, s vezetőik vagy elmenekültek, vagy fogságba estek. A „régii” jobb- és szélső-jobboldali pártok újjáalakítására a fegyverszüneti egyezmény (majd a békeszerződés) értelmében nem kerülhetett sor. A koalíciós pártok ugyanakkor – s e tekintetben nem volt véleményeltérés az MKP és az FKgP vezetői között – annak érdekében, hogy megakadályozzák a demokratikus erők szétforgácsolódását, társadalmi bázisuk felaprózódását, s elejét vegyék annak, hogy potenciális ellenfeleik, a horthysta vagy konzervatív reakciós, klerikális elemek szervezett politikai keretekhez juthassanak, igyekeztek

⁵ L.: Nyilatkozat a felszabadított Európáról. Teherán, Jalta, Postdam. Bp., 164–166.

⁶ L.: az Ideiglenes Nemzeti Kormány 529/1945. M.E. sz. rendeletét. Magyar Közlöny, 1945. márc. 17.

megakadályozni újabb politikai pártok jelentkezését, megtagadták tőlük a működési engedélyt s nem járultak hozzá a választásokon való indulásukhoz, vagy gátolták tevékenységük kibontakoztatását. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SzEB), amelynek jóváhagyására a politikai életben való részvételhez a fegyverszüneti egyezmény értelmében szükség volt, szintén nem helyeselte, hogy túlságosan sok politikai csoportosulás vegyen részt a demokratikus közéletben. Ennek következtében 1945 tavaszán, majd kora őszén két hullámban kibontakozó pártalakítási kísérletek zömmel kudarcba fulladtak. A háború előtti kisebb ellenzéki pártok, a Bartha Albert vezette Független Magyar Polgári Párt, a Dénes István-féle Magyar Földműves és Munkáspárt, valamint az októberista politikusok által irányított Magyar Köztársaság Párt és a Kossuth Párt 1945 tavaszán a Független Kisgazdapárthoz csatlakoztak, amely – tekintettel az esetleges parlamenti választásokra – tudatosan szedte fel, olvasztotta magába a kisebb politikai csoportokat, frakciókat, hogy polgári oldalon monopolhelyzetbe kerüljön. A Schlachta Margit vezette szekta jellegű Keresztény Női Tábor, az időközben elhunyt Vázsonyi János híveit tömörítő Nemzeti Demokrata Párt és néhány más szintelen és súlytalan politikai csoportosulás nem kapott működési engedélyt, illetve jogot az 1945. őszi választásokon való részvételhez. A pártalakítási kísérletek közül kettő bizonyult maradványnak, a Magyar Radikális Párté (MRP) és a Keresztény Demokrata Néppárté. Az MRP 1945. márc. 3-án Budapesten tartotta alakuló ülését, de működését és a választásokon való indulását szept. 17-én hagyta jóvá az Országos Nemzeti Bizottság (ONB). A Keresztény Demokrata Néppárt már 1944 októberében – még a német megszállás alatt – megalakult, Pálffy József gróf elvállalta képviselőtét a Magyar Front Intéző Bizottságában, de a felszabadulás után a demokratikus pártok nem ismerték el tagságát az ellenállási mozgalom csúciszerveiben. Működési engedélyt, napilap kiadásához jogot nem kapott, az MRP-hoz hasonlóan, a Budapesti Nemzeti Bizottságba sem nyert felvételt. 1945 nyarán a párt kettészakadt. A koalíciós pártok szept. 17-én, az ONB ülésén a Barankovics István vezette mérsékeltbb, Mindszenty és a katolikus egyház merev politikáját nem helyeslő, az új demokratikus viszonyokkal, a koalícióval kiegyezést kereső frakciójának adtak jogosítványt a választásokon való részvételre, azzal a nyilvánvaló politikai számítással, hogy a Keresztény Demokrata Néppárt Mindszentyt követő konzervatívabb, egyértelműen nyugatbarát csoportját, gr. Pálffy Józsefet és környezetét elszigeteljék, s az egyházat megfossszák politikai érdekképviselőtől, vagy legalábbis akadályozzák annak létrejöttét.

A népi demokrácia pártpolitikai struktúrája 1945 augusztusára–szeptemberére alakult ki hét párt részvételével. A kormányzó pártok megszerezték a helységek kétharmadában kiépítették helyi szerveik hálózatát; taglétszámuk ha nem is egyforma mértékben, rohamosan növekedett; tevékenységük a társadalmi, gazdasági, politikai élet és kulturális élet egészét átfogta. A politikai rendszer meghatározó és irányító elemeivé, a politikai tekintély legfőbb forrásává a politikai pártok, mindenekelőtt a koalícióba tömörült demokratikus szervezetek váltak.

A rendelkezésünkre álló történeti feldolgozásokból világos, hogy a felszabadulás után a közélet színpadára lépő demokratikus pártok jellegüket, típusukat, ideológiájukat, politikai célkitűzéseiket és társadalmi hátterüket, valamint politikai módszereiket tekintve, jelentősen eltértek egymástól. Az első megközelítésben a pártokat két csoportra lehet osztani; a hatalmat gyakorló koalíciós pártokra és nem koalíciós pártokra.

Mint említettük: a Függetlenségi Frontnak megalakulásakor tagja volt a Polgári Demokrata Párt is. 1945 májusában azonban a koalíciós pártok az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának ülésén kimondták, hogy a Függetlenségi Frontnak csak négy tagja van, az MKP, az SzDP, az NDP és az FKgP, s elhatározták, hogy a jövőben elutasítják újabb pártok felvételi kérelmét az MNFF-be.⁷ Ezzel a Polgári Demokrata Pártot *de facto* kizárták a koalícióból, noha az *de jure* soha nem történt meg. Erre főként azért került sor, mert a párt, amelynek elnökévé 1945. ápr. 9-én gr. Teleki Gézá, az Ideiglenes Kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterét választották meg, a régi városi liberális elemek mellett gyülekezőhelyévé vált a nyugati orientációjú, de horthysta beállítottságú nagypolgári köröknek és egyes konzervatív, klerikális csoportoknak. A koalíciós pártok tartottak attól, hogy ha a PDP bennmarad a koalícióban, rajta keresztül hatalomhoz és pozícióhoz juthatnak horthysta és reakciós klerikális erők. E félelem azonban nem volt indokolt.

A Függetlenségi Frontban részt vevő pártok száma (négy) – az egész koalíciós periódusban – változatlan maradt, ennyiben a kormánykoalíció zártnak és stabilnak bizonyult, miközben a pártstruktúra egésze távolról sem volt az. A koalíciót alkotó pártok – bizonyos mértékig a Nemzeti Parasztpártot kivéve – *autonóm* politikai szervezetek voltak, önállóan, saját érdekeik, ideológiájuk és politikájuk s tömegeik elvárásai szerint cselekedtek. Az MKP és az SzDP, ill. a Kisgazdapárt *minőségileg* különböztek egymástól; egymást kölcsönösen feltételezték, de ki is zárták. Volt közöttük érdekazonosság: az ország újjáépítése és a gazdaság helyreállítása, a fasiszta maradványok felszámolása, a társadalmi-politikai viszonyok demokratizálásának folytatása, de ugyanakkor szemben is álltak egymással: a felszabadulás első percétől kezdve kemény harcot vívtak a politikai hatalom egészének vagy nagyobb részének megszerzéséért. A kormányzó pártok között kialakult és 1946 végéig többé-kevésbé fennmaradt bizonyos konszenzus a legfontosabb kül- és belpolitikai kérdésekben, de az együttműködés koordinálásának, a viták levezetésének, a konfliktusok kezelésének *játékszabályai* talán az idő rövidsége, talán az érintett pártok eltérő habitusa, magatartása és módszerei miatt nem kristályosodtak ki, ami nem tette zavartalaná a koalíció működését.

A kormánykoalícióban a demokratikus pártok más-más funkciót töltek be. Az MKP volt az aktív, a kezdeményező, a meghatározó elem, míg a Kisgazdapárt a passzív, a védekező. Az SzDP és az NPP általában az MKP mögé sorakozott fel, noha mindkettőjüknek voltak önálló törekvések is, az SzDP-nek inkább, mint az NPP-nek. Eltérő volt a pártok magatartása és viselkedése is. Az MKP rendkívül gyorsan, energikusan reagált a kül- és belpolitikai változásokra, míg az FKgP reakcióképessége meglehetősen lassú és nehézkes volt, amihez nagymértékben hozzájárult aránytalan felduzzadása és alacsony fokú szervezettsége is. A Kommunista Párt nyugalmi állapotból vagy védekezésből rövid idő alatt támadásba lendült, ügyesen kombinálta a parlamenti és a parlamenten kívüli harc módszereit, bátran apellált a néptömegekhez, s nagy figyelmet fordított a „hivatalok”, hatalmi pozíciók s az erőszakos szervezetek feletti ellenőrzés megszerzésére. A Kisgazdapárt vezetői ezzel szemben – régi politikai iskolázottságuknál fogva – idegenkedtek a tömegharc eszközének alkalmazásától, helytelenítették, hogy a

⁷ Országgyűlés Irodája. A Politikai Bizottság jegyzőkönyvei. Az 1945. máj. 11-i ülés jegyzőkönyve.

politikai kérdésekben a döntés a parlament falain kívülre kerüljön, a viták és nézeteltérések békés, tárgyalások útján történő elintézését részesítették előnyben. A „pozícióháború” fontosságára — a munkáspártokhoz képest — némi késéssel jöttek rá.

A kormányzati hatalmat kézben tartó demokratikus pártszövetség, noha a kisebb pártokat kirekesztette soraiból, terjedelmét, formáját tekintve — Hugh Seton Watson kifejezésével élve⁸ — „széles” koalíció volt, mert átfogta a legfontosabb politikai erőket és eszmei politikai áramlatokat, s a munkásosztálytól és a szegényparasztságtól kezdve a középrétegeken keresztül a nagyburzsoázia nyugatbarát, konzervatív-liberális szárnyáig valamennyi társadalmi réteg képviseltette magát benne.

Ha a koalíciós és nem koalíciós pártok között a formális arányt nézzük, akkor az 4:3, a koalíciós politikai szervezetek javára. Ez azonban egyáltalán nem fejezte ki a pártok közötti valóságos erőviszonyokat. A Függetlenségi Fronton kívül levő pártok számba veendő politikai erőt nem képviseltek, a kormányzat működésére, a politikai döntéshozatal menetére, a közélet egészére kimutatható befolyást nem gyakoroltak, politikai és szervezeti gyengeségük, anyagiakkal való igen szerény ellátottságuk és egymás közötti kapcsolataik hiánya miatt, négy kormányzó párttal szemben alternatívát nem képeztek, a hatalomért vívott harcban versenytársat nem jelentettek. Lényegében *periferikus* pártoknak tekinthetők.

Ha a pártok elhelyezkedését vizsgáljuk a népi demokrácia politikai spektrumában a „baloldal–jobbaldal” relációjában, akkor egy nagyon egyszerű bipoláris alakzatot találunk. Eltekintve a köztük levő különbségektől, a baloldalon helyezkedik el az MKP, az SzDP és az NPP, a jobboldalon az FKgP és a PDP. A Magyar Radikális Párt helyét, mivel nem volt tagja a koalíciónak, de politikailag nagyon közel állt hozzá, a centrum és a baloldal között lehetne kijelölni, a centrumhoz közel. (A Barankovics-féle Demokrata Néppártot, miután gyakorlatilag nem működött — egyelőre kihagyjuk az elemzésből.)

1. táblázat

A népi demokrácia politikai spektruma
1945 nyarán–őszén pártok szerint

	Baloldal	Centrum	Jobboldal
Koalíció	MKP		FKgP
	SzDP		PDP
	NPP	MRP	

Az 1. táblázat ugyanakkor azt is mutatja — s ez a népi demokratikus pártrendszer egyik fontos sajátossága —, hogy a kormánykoalíciónak valójában nem volt sem *baloldali*, sem *jobboldali* ellenzéke. A határozottan polgári orientációt követő Polgári Demokrata Párt ugyan a politikai spektrum jobboldalán helyezkedik el, de heterogén összetétele ellenére sem volt politikailag jobboldali párt, különösen ezután nem, hogy gr. Teleki Géza 1945. júl. 24-én lemondott a pártelnökségről. Elfogadta az új demok-

⁸ L.: Hugh Seton Watson: The East European revolution. (2. ed.) London, 1951. 169–171.

ratikus viszonyokat, kereste az együttműködés lehetőségét a koalíciós pártokkal, szeretett volna a Függetlenségi Frontba bekerülni. Ekkor még inkább *lojális ellenzéknek* tekinthető, mintsem politikai ellenfélnek. A Magyar Radikális Pártnak a politikai térben való elhelyezkedése és politikai szerepe szintén nem áll összhangban. A párt egészében egyetértett a Függetlenségi Front programjával és gyakorlati célkitűzéseivel, s viszonylag jó kapcsolatok fűzték a koalíciós pártokhoz, mindenekelőtt a munkáspártokhoz. Politikai, ideológiai beállítottságánál fogva, tagja lehetett volna az MNFF-nek. De nem volt az, a kormányzó pártok nem fogadták be maguk közé, ezért formálisan ellenzéki pártnak számított. Miután közte és a koalíciós pártok között ellentétek nem voltak, ellenzéki szerepet nem játszott. Valójában quasi *ellenzéknek* tekinthető.⁹

Miután a fegyverszüneti egyezmény értelmében régi jobb-, ill. szélsőjobboldali pártok felélesztésére nem kerülhetett sor, betartásához a SzEB egyébként szigorúan ragaszkodott, a pártstruktúrában a népi demokratikus viszonyokat tagadó, azokkal élesen szemben álló ún. *rendszerellenes párt* vagy pártok nem kaphattak helyet.

Árnyaltabb képet kaphatunk azonban a népi demokrácia politikai mezőnyéről, ha a politikai áramlásokat térképezzük fel, és azokat vetjük össze a pártkeretekkel, ill. pártfrakciókkal.

A népi demokratikus, a különböző kispolgári és a nyugat-európai típusú nagypolgári demokratikus irányzat mellett ezekben az időkben – 1945 nyarán–őszén – világosan kitapintható volt egy horthysta, egy monarchista áramlat is, amelyek az előzőeknél sokkal gyengébbek, kevésbé befolyásosak voltak. A horthysta irányzat az ellenforradalmi rendszer némiképp módosított, demokratizált és modernizált változatának visszaállítására törekedett. Közvetlen, nyílt politikai képvisellete nem volt; a közéletben, a felszínen látható magját az Ideiglenes Kormány horthysta csoportja (Dálnoki Miklós Béla, Teleki Géza, Vörös János) alkotta, de ide sorolhatók Baranyai Lipótnak, a Magyar Nemzeti Bank volt elnökének, az angolszász orientációjú nagytőkés körök exponensének hívei, akik a Polgári Demokrata Pártba léptek be, s néhányan a Kisgazdapártból. A horthysta „vonalt” társadalmi bázisa felmorzsolódott; a volt nagybirtokos-nagytőkés uralkodó osztályok és a felbomló úri középosztály körében számíthatott gyér számú követőkre. A monarchista irányzat hívei szerették volna visszaállítani a királyságot, és a Habsburgokat trónra ültetni. A Habsburg restauráció legfőbb szószólója Mindszenty József hercegprímás és a katolikus egyház volt, de támogatta azt a Pálffy-féle Keresztény Demokrata Néppárt, Schlachta Margit Keresztény Női Tábor, a néhány keresztényszocialista ún. „sárga” szakszervezeti frakció (pl. Tobler János és köre). Bekerültek legitimisták a Kisgazdapártba és a Polgári Demokrata Pártba is. A legitimizmusnak a felszabadulás után nem volt társadalmi bázisa, s nemzetközileg is túlhaladottá vált. A köztársaság kikiáltása után (1946. febr. 1.) nálunk is véglegesen talaját veszítette.

⁹Zsolt Béla ezzel kapcsolatban a következőket írta: „A Magyar Radikális Párt, mint ezt több ízben hangsúlyoztuk, ellenzéki párt, a Függetlenségi Frontban szövetkezett pártkartell kormányának jóindulatú ellenzéke. Jóindulatú, mert a demokratikus pártok mai közös elvi programjával és közvetlen gyakorlati céljaival nagyjában egyetért, s ellenzéki, mert módszereik jelentékeny részével nem ért egyet. Minthogy a demokrácia jórészt módszerek kérdése, különállásunk a sok eszmei rokonság ellenére is, eléggé hangsúlyozott és megokolt.” (Haladás, 1945. okt. 27.)

A 2. táblázatból az tűnik ki, hogy a főbb politikai áramlatokat tekintve, a két szélső pólust a radikális, plebejus demokrácia elveit valló MKP s a koalíciós pártok balszárnyai, ill. a horthysta és a monarchista irányzat képezték, de a gyakorlatban az előbbieket és a nyugati típusú polgári demokrácia berendezkedését megvalósítani akaró kispolgári jobboldal kerültek szembe egymással, mivel ezek képviseltek reális politikai erőt. Középpont viszont a kispolgári demokrácia különböző változatának hívei, az FKgP

2. táblázat

*A népi demokrácia politikai spektruma 1945 nyarán – őszén
főbb politikai áramlatok szerint*

Baloldal	Centrum	Jobboldal
radikális népi dem. hívei	kispolgári dem. hívei	radikális polgári dem. hívei
		paraszti-kispolgári dem. hívei
		nyugati tip. polg. dem. hívei
		horthysta konzervatív ellenforr. rendszer hívei
		Habsburg restauráció hívei
MKP SzDP baloldala NPP baloldala FKgP baloldala	SzDP centruma és jobboldala	MRP FKgP centruma NPP centruma és jobbszárnya FKgP jobboldala PDP

paraszti szárnya, az SzDP és a NPP centruma és jobbszárnya helyezkedtek el. Miután a kispolgári demokrácia és a radikális, bizonyos szocialisztikus elemeket is tartalmazó polgári demokrácia között nem volt lényegi különbség, az utóbbit is centrista irányzathoz soroljuk. Mindez ismételtén azt mutatja, hogy a politikai élet, az ún. politikai tér megosztottabb, polarizáltabb volt, mint azt a pártstruktúra tükrözte. Ugyanakkor a táblázat azt is jelzi, hogy ha a politikai életben vannak is centrista irányzatok, de azok – a teljesen jelentéktelen MRP-t leszámítva – önálló, független párttá nem szerveződtek, tehát a politikai mezőny *közepe* nincs elfoglalva, azaz nincs *centrumpárt*.¹⁰ Ez a népi demokratikus pártrendszernek szintén fontos jellegzetessége volt. A centrumpárt

¹⁰ A korabeli politikusok a Függetlenségi Front belső szerkezetét másként vázolták fel. Bognár József pl. egy 1946. aug. 13-i parlamenti felszólalásában a következőket mondotta: „Ha mármost a magyar koalíció struktúráját nézzük, akkor arról a legjellemzőbbnek azt kell mondanunk, hogy a koalíciónak a két szélső pártja a legerősebb, és az úgynevezett középső pártok a leggyöngébbek, illetőleg legalábbis valamivel gyengébbek az egyik szélső pártnál. Ez azt jelenti, hogy a koalíció belül a két szélsőség vívja a maga harcát és a középpártok, amelyeken egy egészséges koalícióban a súly lenni szokott – mert akkor kisebbek az ellentétek –, kisebb szerepkörhöz jutottak, sőt a

hiánya végső soron a magyar történeti fejlődés egyik azon sajátosságával magyarázható, azzal hogy Magyarországon a polgárság számát, osztályerejét tekintve, mindig viszonylag gyenge volt, s haladó demokratikus polgári tömegpártok nem alakultak ki.

A pártok közötti erőviszonyokat, az egyes politikai csoportosulások súlyát, eszmei, politikai hatásterét, tömegbefolyását a választási eredményeken lehet a leginkább lemérni. Magyarországon 1945. november 4-én rendeztek parlamenti választásokat széles, demokratikus választójog alapján. Miután a választási rendszer demokratikusabb volt annál, amely valaha is létezett, s a közigazgatás és a rendőrség nem avatkozott be a választási kampányba, s a részt vevő pártok teljesen szabadon kifejhették nézeteiket, a választási eredmények reális képet festenek a pártok tömegbefolyásáról és erőviszonyairól. A következő eredmények születtek:

3. táblázat

Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választások eredménye

	A szavazatok száma	%-a	Mandátumok száma
Független Kisgazdapárt	2 697 503	57,03	245
Szociáldemokrata Párt	823 314	17,41	69
Magyar Kommunista Párt	802 122	16,95	70
Nemzeti Parasztpárt	325 284	6,87	23
Polgári Demokratikus Párt	76 424	1,62	2
Magyar Radikális Párt	5 762	0,12	0
Összesen:	4 730 409	100,00	409

Az 1945. őszi parlamenti választásokat – az abszolút többség megszerzésével – a Kisgazdapárt nyerte meg, s tömegbefolyását tekintve is, a legnagyobb párttá vált. Ez az első látásra logikusnak tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy a felszabadulás után a parasztság vált a magyar társadalom domináns elemévé. A valóság azonban bonyolultabb: a Kisgazdapárt nemcsak azért nyert, mert a nagy paraszti tömegek rá szavaztak, hanem azért is, mert – más paraszti-polgári arculatú párt nem lévén, szinte mindazon társadalmi rétegek feléje fordultak, amelyek szemben álltak a Szovjetunióval, és a munkáspártokkal, s féltek a társadalmi-politikai viszonyok radikális átalakításától. Sokat segített a Kisgazdapártnak az egyház támogatása is. A választási eredmények azt tanúsították, hogy a párt társadalmi bázisa a felszabadulás után jelentősen átalakult. A háború előtt alapjában véve a birtokos parasztság, zömmel a kis- és középparasztság, s

koalíciónak voltak olyan periódusai, amikor az embereknek az volt a benyomása, hogy a közép-pártok nem is annyira a helyzet kiegyensúlyozására törekednek (Felkiáltások a kisgazdapárton: Nem bizony!), mint sokkal inkább az egyik oldal mellett való nyílt és határozott állásfoglalásra. Ez természetesen nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a koalíción belüli különbségek meglehetősen felszínre jutottak; hiszen hiányzott a középső pártoknak az a kiegyenlítő szerepe, amely egészséges és a középső pártokat erősítő koalícióban természetes is.” (Az 1945. nov. 4-re összehívott Nemzetgyűlés Naplója. III. k. Bp., 1951. 5.)

néhány módosparaszti csoport politikai gyülekezőhelye volt, jöllehet a Tiszántúlon és Észak-Magyarország egyes vidékein a szegényparasztság és a földmunkásság támogatását is megszerezte. A tőkés-nagybirtokos uralkodó osztályok, az ún. „úri középosztály”, az értelmiség és a városi kispolgárság soraiba nem sikerült behatolnia, bár időről időre egyes, nem befolyásos ellenzéki tőkés, ill. földbirtokos (jobbára dzsentri-középbirtokos) köröket maga mögött tudhatott. Az FKgP tömegbázisa úgy formálódott át, hogy nemcsak az újjazdák és a szegényparasztok egy tekintélyes része (kb. 40%-a), a közép- és gazdagparasztság döntő többsége csatlakozott hozzá, hanem zászlaja alá állt a nagyburzsoázia, az állami bürokrácia, a polgári értelmiség, valamint a városi és falusi kispolgárság jelentős hányada is, mi több, e pártban kerestek menedéket egyes hatalmukat és vagyonukat veszített földbirtokos és „úri középosztály”-beli elemek is. A Kisgazdapárt hatalmas gyűjtő párttá változott, és sok tekintetben hasonlított a korábbi magyarországi kormánypártokhoz, azzal a fontos különbséggel, hogy azoktól eltérően, széles népi bázissal rendelkezett.

A Kisgazdapártra esett szavazatok száma – becslésünk szerint – egy-másfél millióval haladta meg a párt tagjainak létszámát. Ennek következtében a párt *tömegbázisa* és *szavazóbázisa* között hatalmas különbség keletkezett, amely később súlyos belső ellentétek forrása lett, főként azért, hogy az FKgP zászlaja alá felsorakozó társadalmi rétegek zöme nem *azonosult* a párt eredeti, agrár színezetű, mérsékelt demokratikus programjával.

A két munkáspárt lényegében azonos eredményt ért el a nemzetgyűlési választásokon. Társadalmi hátterük gerincét a munkásosztály, elsősorban a szervezett öntudatos nagyüzemi munkásság képezte. De míg az MKP nagy tekintélyre és szépszámú követőkre tett szert a szegény- és kisparasztság, főként az újjazdák körében, addig az SzDP-nek csak a Tiszántúlon sikerült megőriznie valamit korábbi agrárproletár bázisából. Az értelmiség és a volt úri középosztály alsóbb rétegei soraiból valamelyest többen csatlakoztak az SzDP-hez, mint az MKP-hez. A városi és főként a falusi kispolgárság (kisiparosok, kiskereskedők) viszont elsősorban az SzDP felé fordult. Vidéken sokhelyütt az SzDP-t „iparos pártnak” nevezték.

A munkáspártok esetében tömegbázis, szavazóbázis sem tért el olyan mértékben, mint a Kisgazdapártnál. Az MKP mintegy 290 ezer, az SzDP 340 ezer szavazattal kapott többet 1945 októberi taglétszámánál,¹¹ tehát az SzDP eszmei-politikai befolyása ekkor – átmenetileg – valamelyest szélesebb volt, mint az MKP-é. Ugyanakkor – a kispolgárság beáramlása miatt, az SzDP szavazótáborra – az MKP-hoz képest heterogénebb arculatot mutatott.

A választási eredmények is tanúsítják, hogy a négy koalíciós párt közül erejét, tömegbefolyását tekintve a Nemzeti Parasztpárt volt a leggyengébb. Társadalmi bázisa, politikai vonzóköre viszont a leghomogénebb: a rá esett szavazatok négyötödét a parasztság taborából kapta. Főként mezőgazdasági munkások, szegény- és kisparasztok, zömmel újjazdák, csatlakoztak hozzá, egyes helyeken beléptek soraiba középparasztok, sőt – igaz elvétve – gazdagparasztok is. Budapesten és a városokban nem tudta megvetni a lábát; ezekben jobbára a paraszti származású értelmiségiek, főleg fiatalok keres-

¹¹ Legyőzhetetlen erő. A Magyar kommunista mozgalom szervezeti fejlődésének 50 éve. Szerkesztette: *Erényi Tibor, Rákosi Sándor*, Bp., 1968. 170 és köv.

ték fel helyi pártszervezeteit. A párt tömegbázisa és szavazóbázisa, a munkáspártoktól eltérően, jelentősen különbözött, a mintegy 320 ezer választójának, alig több mint a fele lépett be, ill. azonosította magát a párttal.

Ha a három baloldali párt választási eredményét (41,23%) összevetjük a Kisgazdapártéval (57,03%), akkor azt látjuk, hogy a különbség alig több, mint 15%, tehát nem igazán jelentős. A népi demokrácia baloldala és jobboldala – durván – egyforma erőt képviselt. Ha a baloldali pártok választási eredményét egyenként mérjük a Kisgazdapártéhoz, akkor az utóbbi nagy fölénye teljesen nyilvánvaló. Az SzDP-hez képest 1 774 189, az MKP-hoz képest 1 895 381 vokssal, s 170–171 mandátummal kapott többet, mint a munkáspártok. A Nemzeti Parasztpárttal ezt az összevetést nem is érdemes elvégezni. A 41,2% azonban a népi baloldal nagy sikerének tekinthető. A Horthy-rendszer 25 éves elnyomása, az antikommunista és -nacionalista propaganda ellenére a munkáspártok és a parasztpárt rövid idő alatt el tudták ismertetni és fogadtatni magukat, ami azt mutatja, hogy a progresszióknak nagyon is mély gyökerei voltak a magyar társadalomban.

A választási eredmények ugyanakkor azt is világosan jelzik, hogy a koalíción kívüli kis pártoknak mennyire nem volt társadalmi talajuk, mennyire nem tudtak elszigeteltségükből kitörni. A PDP-nek mindössze két mandátum jutott, az MRP még a parlamentbe sem került be.

Az erőviszonyok tehát azt mutatják, hogy taglétszámát, tömegbefolyását, politikai vonzókörét tekintve a koalícióban a Kisgazdapárt lett a domináns, mi több a túlsúlyban levő párt. Egy párt politikai súlyát, erejét azonban nemcsak az előbb említettek határozzák meg, hanem a hatalomban való részesedése is. A kisgazdapárt a törvényhozásban 245 mandátummal abszolút többséggel rendelkezett, a végrehajtó hatalomban, az erőszakszervezetekben, s a helyi hatalmi szervezetekben azonban más helyzet alakult ki. A nemzetközi körülmények s az ország súlyos gazdasági helyzete nem tette lehetővé, hogy parlamenti többségére támaszkodva egyedül kormányozzon. A Tildy-kormány megalakításánál bele kellett egyeznie abba, hogy a kisgazdapárt és a baloldali pártok egyenlő mértékben részesedjenek a miniszteri tárcákból. (Ez a paritás 1947 nyaráig fennmaradt.) A fontosabb tárcák – a bel-, az igazság-, az ipar- és a közlekedésügyi minisztériumok azonban a munkáspárti baloldal kezébe kerültek. Az államtitkárok miniszterhelyettesek és a főispánok között a baloldali pártok enyhe többséggel rendelkeztek, s hasonló volt a helyzet más országos hatáskörű államigazgatási pozícióknál. Egy valószínűleg 1946 tavaszán készült kisgazdapárti, s ezért csak bizonyos fenntartásokkal fogadható felmérés szerint, amely 691 minisztériumi, Budapest városi és rendőrségi posztra terjedt ki, az állások 31,6%-át a kommunisták, 27%-át szociáldemokraták töltötték be, s a baloldali pártok együttesen eme állami tisztségek 62,3%-át tartották kezükben. A Kisgazdapárt e pozícióknak mindössze 16,4%-ával rendelkezett. (A Polgári Demokrata Párt 0,3%-kal részesedett.) Az állások további 23%-át pártonkívüliek töltötték be.¹²

¹² Megtalálható: *Foreign Relations of the United States 1946. Vol. VI. Eastern Europe; The Soviet Union.* Washington. 1969. – A. Schoenfeld követ jelentése a külügyminiszternek. 1946. dec. 6. 354.

A helyi hatalmi szervek, a törvényhatósági bizottságok és képviselőtestületek pártok szerinti összetétele szintén paritásos alapon oszlott meg oly módon, hogy a négy koalíciós párt többé-kevésbé azonos számú taggal részesedett. Ez a helyzet azonban a baloldali pártoknak kedvezett, mert hárman összefogva leszavazhatták, s gyakran le is szavazták a Kisgazdapárt helyi képviselőit.

Ami az erőszakszervezeteket illeti, a honvédség korábbi, a Horthy-rendszer alatti privilegizált szerepe megszűnt, külön katonai hatalom többé nem létezett. A katonaság, a fegyverszüneti előírásoknak megfelelően, az SzEB szigorú ellenőrzése alá tartozott. Bár a Honvédelmi Minisztérium élén Vörös János, volt horthysta vezérkari főnök, majd a kisgazdapárti Tombor Jenő állt, néhány fontos terület a katonai kémelhárítás, az oktatás és káderképzés kezdettől fogva a kommunisták kezében volt. 1946 tavaszán a SzEB utasítására a magyar hadsereget átszervezték és létszámát 14 ezer főre csökkentették. A németellenes, de konzervatív beállítottságú, valamint az ún. nyugatos – a háború után Németországból és Ausztriából visszatért – katonatisztek zömét nyugdíjazták. Mivel a kisgazdapárt csak velük volt kapcsolatban, eltávolításukkal a párt befolyása is csökkent a hadseregben. Demokratikus gondolkodású tiszteket és tiszthelyetteseket, volt partizánokat, az ellenállási mozgalomban részt vett embereket léptettek elő vagy vettek hivatásos állományba. A HM-ben kommunista főtisztek kerültek fontos beosztásba. A határőrség – az egyetlen jól szervezett ütőképes alakulat – parancsnokává a kommunista Pálffy Györgyöt nevezték ki vezérőrnagyi rangban.¹³ A hadseregben az erőviszonyok a munkáspárti baloldal, mindenekelőtt az MKP javára módosultak. A honvédség azonban – a katonai kémelhárítást kivéve – a hatalomért vívott harcban nem jelentett számottevő tényezőt.

Az államrendőrség ezzel szemben sokkal fontosabb volt, márcsak 40 ezres létszámánál fogva is. A rendőrség vezető pozícióinak nagy többsége a baloldal, elsősorban a kommunisták kezében volt. A belügyminisztériumban – a rendőrség szervezetét és felügyeletét ellátó személyek – a BM államtitkár (Farkas Mihály), a Közrendészeti Főosztályának vezetője és az alá tartozó rendőrségi ügyosztály főnöke – valamennyien az MKP tagjai voltak. A megyei és városi rendőrkapitányságok politikai rendészeti osztályainak élén (36 közül 34-en) szintén kommunisták álltak.¹⁴ A nyomozók túlnyomó többsége ugyancsak a kommunisták közül került ki. A rendőrkapitányi posztok szintén nem paritásos alapon oszlottak meg, a kommunista rendőrkapitányok voltak a legtöbben, de sokan tartoztak az SzDP-hez és az NPP-hez is. A három baloldali párthoz tartozó rendőrkapitányok abszolút többségben voltak a kisgazdapártiakhoz képest. Hasonlóképpen alakult a rendőrtisztek és a legénység pártok szerinti megoszlása is.¹⁵

A munkáspárti baloldal saját hatalmi rendszere szempontjából nagy jelentőséggel bírtak az ipari szakszervezetek. Jól szervezett, ütőképes erőt képviseltek; átfogták az egész munkásosztályt. Taglétszámuk 1945 végére elérte az 1 milliót. Az érdekképviselő

¹³ Mucs Sándor–Zágoni Ernő: A Magyar Néphadsereg története, 1945–1959. Bp., 1979. 152. és köv.

¹⁴ Farkas Mihály 1945 májusától az MKP Politikai Bizottságának és Titkárságának tagja volt. Péter Gábor ugyanekkor került be a párt Központi Vezetőségébe.

¹⁵ L.: Rácz Béla: A Magyar Kommunista Párt harca a demokratikus rendőrség megteremtéséért. (1944. október–1945. október) Belügyi Szemle, 1974. 5. sz. 8.

mellett politikai szerepet is játszottak; képviseltették magukat a helyi államhatalmi, államigazgatási szervezetekben, a Függetlenségi Front helyi szerveiben, a nemzeti bizottságokban, s más szervezetekben és bizottságokban.

A baloldali hatalmi rendszerének fontos elemét alkották továbbá a különböző népi szervek, mindenekelőtt a tőke munkás ellenőrzésének intézményei, az üzemi bizottságok, a nemzeti bizottságok és a földreformot végrehajtó földigénylő bizottságok.

A kisgazdapárt nem rendelkezett ilyen nyomásgyakorló csoportokkal; a Paraszt-szövetséget nem sikerült legalizálnia, az államhatalmi, közigazgatási pozíciókat, amint a szakszervezetek, nem kapott. E szervezetekben a három baloldali párthoz és a szakszervezetekhez képest a kisgazdapárt kisebbségben volt; az üzemi bizottságokra egyáltalán alig gyakorolt befolyást, azokba kádereit ritkán választották be.

A kormányzó demokratikus pártok hatalmi helyzete tehát úgy alakult, hogy amíg a törvényhozásban a Független Kisgazdapárté volt az abszolút többség, addig a végrehajtóhatalomban, a közigazgatásban, az erőszakszervezeteknél a munkáspártok rendelkeztek napról napra növekvő befolyással.

Összegezve az eddigieket megállapíthatjuk: a felszabadulás után 1945 nyarára – öszére demokratikus többpártrendszerre az volt a jellemző, hogy a négy nagyobb párt koalícióba tömörült; nem jött létre rendszerellenes párt, sem kétoldalú ellenzék; hiányoztak a középpártok. Annak dacára, hogy a koalíciós pártok között – a két szélső póluson – viszonylag nagy volt az ideológiai távolság, a politikai együttműködés és a kölcsönös szembenállás, a hatalom megszerzéséért és birtoklásáért vívott harc egyszerre jellemezte őket. Amíg a törvényhozásban a kisgazdapárt rendelkezett jelentős többséggel, addig az államapparátusban, a gazdaságirányításban, az erőszakszervezeteknél a baloldal szerezte meg a hatalmi pozíciók nagyobb hányadát. Ez a fajta pártstruktúra, *sajátos, egyedi, kivételes* jelenség, nem sorolható be a pártrendszerek politikai szociológia által kidolgozott egyik típusába sem. Az egyszerűség kedvéért nevezzük *mérsékeltlen polarizált demokratikus többpártrendszernek, melynek két domináns, meghatározó eleme van, egyfelől az MKP, másfelől az FKgP.*

E pártstruktúra 1946 végéig lényegében változatlan formában maradt fenn. A kisebb, periférikus pártokat továbbra is figyelmen kívül hagyhatjuk, márcsak azért is, mert a választásokon bekövetkezett bukás után a Magyar Radikális Párt gyakorlatilag alig funkcionált, s majd másfél évig (1947 nyaráig) pártszerű tevékenységet nem fejtett ki; alig volt több politizáló asztaltársaságnál. A Polgári Demokrata Pártnak a polgári ellenzéki csoportok összefogására irányuló erőfeszítései szintén kudarcot vallottak.

1945. márc. 15-én a Kisgazdapártból kizárt képviselők Sulyok Dezső elnökletével megalakították a Magyar Szabadság Pártot, amely azonban csak 1946. okt. 11-én kapott a SzEB-től működési engedélyt, s zászlóbontó nagygyűlését csak nov. 24-én tarthatta meg. A párt addig nem volt része a pártstruktúrának, mert abba csak legálisan működő pártok tartoztak bele. Pártszervezést nem folytatott; párthelyiséggel, pártapparátussal, helyi szervezetekkel, saját lappal nem rendelkezett; tömegei nem voltak. Neve ellenére valójában nem volt párt, hanem 16 tagból álló parlamenti csoport, amelynek önmagában nem lett volna politikai súlya, ha nem tartott volna fenn szoros kapcsolatot a kisgazdapárt jobboldalával. Mint parlamenti opposíció gyakorolt bizonyos politikai nyomást a koalícióra, anélkül, hogy bármiféle döntést érdemben befolyásolhatott volna.

Fontosabb annak vizsgálata, hogy hogyan alakult a koalíciós pártok közötti viszony, s milyen irányú politikai mozgás bontakozott ki? A választási csatározások s a kisgazdapárti jobboldal aktivizálódása ellenére 1945 végén 1946 legelején a kormánykoalíciónak széles és szilárd bázisa volt. Egy 1946. januári 1076 községre kiterjedő szociáldemokrata kérdőíves vizsgálat szerint 691 községben a pártok helyi szervezetei között igen jó, elég jó, ill. kielégítő volt a viszony, s ha ehhez hozzávesszük azt a 102 községet, ahol tűrhetőnek tartották a viszonyt, akkor az derül ki, hogy az érintett falvak 73,69%-ában a koalíciós pártok között jó, ill. elfogadható együttműködés alakult ki. A vizsgálat szerint csak 149 községben (13,84%) volt igen rossz, vagy egyszerűen csak rossz a kapcsolat a pártok között. Mindez azt jelentette — a fenti arányokat az ország egészére kivetítve —, hogy a nagypolitikában meglévő ellentétek az ország falvainak, községeinek több mint 70%-ába nem ért le, tehát ott a politikai ellentétek még nem éleződtek ki.¹⁶ 1946 márciusában a Kisgazdapárt választási győzelmének ellensúlyozására, s a politikai jobboldal előretörésének feltartóztatására az MKP, az SzDP, az NPP és a szakszervezetek megalakították a Baloldali Blokkot. Ez megváltoztatta a pártok elrendeződését, s a négypárt rendszert — gyakorlatilag — kétpárt rendszerre egyszerűsítette le. A súlyos gazdasági helyzet, a nagymértékű, s a mindennapi megélhetést veszélyeztető infláció hatására azonban 1946 tavaszán-nyarán meggyorsult a politikai polarizáció, s ennek következtében nemcsak a Baloldali Blokk és a Független Kisgazdapárt távolodott egymástól, hanem a Baloldali Blokkon belül és a kisgazdapárt soraiban is növekedtek az ellentétek. A baloldali pártok távolodását mi sem mutatta jobban, mint az, hogy a közös irányító szerv, a Baloldali Blokk Intéző Bizottságának felállítása ellenére a pártok együttműködése meglazult; szaporodtak a nézeteltérések; az SzDP és az NPP ellenállása miatt néhány megyében, mint pl. Zalaiban a Baloldali Blokk megyei, járási, és helyi szerveit nem sikerült létrehozni. Az MKP és az SzDP között anélkül persze, hogy a munkásegységfront veszélybe került volna, gyorsabban növekedett a feszültség, mint az MKP és az NPP között. Ez a két párt ideológiai, politikai, taktikai magatartásbeli különbségei mellett jobbra azzal függött össze, hogy az SzDP önállóan is hatalomra akart kerülni, s át akarta venni a politikai vezetést. Bár válságos helyzetekben az SzDP általában felsorakozott az MKP mögé, de 1945 őszétől megfigyelhető óvatos törekvése arra, hogy a politikai mezőny közepe felé húzódjon. A Nemzeti Parasztpárt mindvégig közel állt az MKP-hez, bár közöttük is voltak nézeteltérések, főként amiatt, hogy a parasztpárti felfogás szerint az MKP nem fordított elég nagy gondot a szegényparasztság helyzetének javítására. Az NPP és az SzDP között kezdettől fogva rossz viszony állott fenn; a szociáldemokrata pártvezetés nehezményezte, hogy az NPP vezetői elsősorban a kommunisták bizalmát keresik, a parasztpárti vezérkar viszont a parasztkérdés lebecsülését rója fel a hagyományos munkáspártnak. Mindezzel egyidejűleg — a politikai polarizáció hatásaként — mindkét pártban kiéleződtek a belső ellentétek is a különböző irányzatok között.

A kisgazdapárton belüli polarizáció kibontakozását 1946 tavaszán-nyarán a szegényparaszti értelmiségi baloldal önálló fellépése és a Baloldali Blokk melletti kiállása, valamint a polgári jobboldal tevékenységének fellendülése és pártalakítási kísérletei je-

¹⁶L.: *Orbán Sándor*: Egy kérdőíves feldolgozás a mezőgazdasági népesség 1946. évi helyzetéről. Agrártörténeti Szemle, 1966. 1–2. sz. 105.

lezték. A Nagy Ferenc és Kovács Béla vezette centrum, amely Tildy Zoltán köztársasági elnökké választása (1946. febr. 1.) után átvette a párt vezetését, kétfrontos harccal, 1946 márciusában a 20 jobboldali képviselő kizárásával, majd később a balszárny vezetői elleni fegyelmi eljárással 1946 őszéig még fenn tudta tartani a párt egységét. Ugyanakkor részéről is megfigyelhető volt a törekvés a politikai mezőny közepe felé húzódásra, sőt megpróbálta átrendezni a pártviszonyokat, azzal, hogy 1946 őszén felvetette egy egységes parasztpárt létrehozásának a gondolatát, amelyben az FKGP paraszti centruma és a parasztpárt jobbszárnya vett volna részt. Ezt a tervet azonban a kommunista párt és parasztpárt baloldala élesen ellenezte, s végül megakadályozta.

1946 őszén a magyar népi demokrácia fordulóponthoz érkezett. Szeptember elején Párizsban a békekonferencián jóváhagyták a magyar békeszerződés szövegét, csupán néhány nem lényeges kérdés tisztázása maradt hátra. Nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar békeszerződés aláírására rövidesen sor kerülhet, s az ország visszanyeri szuverenitását. 1946. aug. 1-én sikeresen lezajlott a stabilizáció, az értékálló pénz bevezetése, s megkezdődhetett a gazdaság helyreállítása. Felmerült a „hogyan tovább” kérdése, amelyre valamennyi politikai pártnak, irányzatnak és csoportnak választ kellett adnia.

A koalíció két szemben álló szárnya gyökeresen eltérő stratégiai koncepciót fogalmazott meg és igyekezett érvényre juttatni. Az MKP, az 1946 szeptemberében megtartott III. kongresszusán elfogadott határozatok szellemében a népi demokrácia szocialista irányú továbbfejlesztésére törekedett. A burzsoáziának a gazdasági és politikai hatalomból való kiszorítását tűzte ki célul. A „Ki a nép ellenségeivel a koalícióból!” jelszaván azonban nemcsak a kisgazdapárt jobboldalának eltávolítását értette, hanem a kormánykoalíciónak a baloldali erőkre való leszűkítését is, sőt az időelőtti választások gondolatának felvetésével a kisgazdapárt abszolút többségét is fel akarta számolni. A kisgazdapárt elutasította a szocialista perspektívát, amint elvetette a horthysta restauráció tervét is, s a polgár-paraszti demokrácia kiépítése mellett kötelezte el magát. Ezzel összefüggésben a fennálló népi demokratikus rendszer konszolidálására, a koalíció fenntartására, a Baloldali Blokk felszámolására, a parlamentarizmus és saját hatalmi helyzetének erősítésére törekedett.

A munkáspárti baloldal erőfeszítései ellenére az eltérő stratégiai törekvések, a sokféle politikai orientáció a koalíciót minden korábbinál mélyebb válságba sodorták, amely lassan az egész koalíciós kormányzati rendszer válságává szélesedett. Mindezt tetézte a „Magyar Közösség” nevű fajvédő titkosszervezet önmagában nem komoly, a népi demokráciára fenyegető veszélyt nem jelentő köztársaságellenes összeesküvésének a leleplezése, amelyet felhasználva az MKP 1946 telén, 1947 tavaszán nagy erejű csapást mért a kisgazdapártra. A párt politikai és szervezeti téren számos engedményt volt kénytelen tenni; a kommunista- és koalícióellenes jobb- és szélsőjobboldali politikusok egy részét kizárta soraiból; hozzájárult a Nagy Ferenc-kormány átalakításához; elfogadta a 3 éves terv kidolgozásának gondolatát.

Az elhúzódó politikai válság és a köztársaságellenes összeesküvés felszámolása körüli harcok jelentősen módosították a koalíción és a pártokon belüli erőviszonyokat, sőt előidéztek a pártstruktúra kezdődő bomlását is. A kisgazdapárt politikai presztízsvészt szenvedett; jobboldala – a kizárásokkal, kilépésekkel és őrizetbevételekkel – jelentősen meggyengült. A képviselőcsoport létszáma 32 fővel csökken Kovács Bélának, a párt főtitkárnak – egyébként törvényesen nem indokolt – letartóztatásával, az

FKgP paraszti centrumának tekintélye és tömegbefolyása is megtépázódott. A párttag-ság körében – különböző előjellel ugyan – de megkezdődött a politikai erjedés; szaporodott a kilépők száma; számos helyi szervezet felbomlott. A következő csapás 1947 május végén június elején érte a kisgazdapártot: Nagy Ferenc miniszterelnök, aki Svájcban töltötte szabadságát, az MKP akkori vezetőségének nyomására 1947. jún. 1-én lemondott tisztségéről és nyugaton maradt. Varga Béla, a párt másik vezetője, a nemzetgyűlés elnöke másnap illegálisan elhagyta az országot. A párt felső vezetése szétesett, a párt élére új, – belső kezdeményezésre – Dobi István elnökletével baloldali vezetőség került. A paraszti centrum és a polgári jobboldal felbomlott; a párton belüli erőviszonyok megváltoztak, ill. átrendeződtek.

1947 tavaszán-koranyarán a Baloldali Blokk egysége is visszavonhatatlanul meglazult. A Nemzeti Parasztpártban Kovács Imre kilépése (1947. február) után a jobboldal feladta önálló platformját s a baloldalhoz, ill. a centrumhoz csatlakozott. A párt az összeesküvés kérdésében, s a népi demokrácia baloldali irányú továbbfejlesztésében támogatta az MKP-t. A két munkáspárt között viszont megromlott a viszony. Az SzDP – az összeesküvés felszámolása körüli pártharcokban – megpróbált közvetíteni és kiegyen-súlyozó szerepet játszani az MKP és az FKgP között, de az érdekeltek nem fogadták el felajánlkozását. Az SzDP vezetősége nagyarányú pártszervező kampányba kezdett (tag-étszámát 1 millió főre akarta emelni); igyekezett megerősíteni szervezeteit; a külön-özö belső áramlatok között megpróbálta elsimítani az ellentéteket; az egyre inkább communistaellenes politikát folytató jobboldali szociáldemokrata vezetők, Peyer Károly is hívei ellen nem lépett fel.

A pártstruktúra bomlásának világos jele, hogy az elhúzódó belpolitikai válságot és a kisgazdapárt hatalmi helyzetének és tömegbefolyásának megroppanását kihasználva 1946 végén 1947 tavaszán a Sulyok Dezső vezette szabadságpárt két hullámban is nagyarányú szervezkedésbe kezdett vidéken azzal a reménnyel, hogy megszerezheti a kisgazdapártból kiábrándult tömegek támogatását. Arra törekedett, hogy a polgári obboldal összefogásával megbuktassa a Nagy Ferenc vezette koalíciós kormányt. Agi-ációja és propagandája már-már a népi demokrácia legitimitását kezdte aláásni. Aktivi-álódott a törvényhozásban is. Az MSzP-nek azonban nem sikerült tömegpárttá válnia, a polgári ellenzék egységének megteremtése is kudarcot vallott. Egyrészt azért, mert az MKP és a baloldali pártok ellenakciókat szerveztek. A szakszervezetek pl. megtagad-ák a párt lapjának a „Holnap”-nak a kinyomtatását, mindössze 10 száma jelent meg; 1947. márc. 18-án megszűnt. (Ekkor fordult elő először, hogy a szakszervezetek a lemozgatott demokratikus szabadságjogok korlátozása mellett léptek fel.) Másrészt azért, mert a pártonkívüli parlamenti ellenzék (Pfeiffer-csoport) kivéve nem sikerült megszereznie sem az egyház, sem a kisgazdapárt, sem a nagypolgárság támogatását.

Az 1945-ös népi demokratikus pártrendszer végül is 1947 nyarán, július, augusztus folyamán, az előrehozott parlamenti választások megrendezésekor bomlott el. Az 1947. tavaszi események következtében a pártviszonyok – mint láttuk – mind a Magyar Népi Frontban, mind azon kívül megváltoztak. A baloldali pártok társadalmi-politikai befolyása – ha nem is egyforma mértékben – de megnőtt. A kisgazdapárt elvesztette abszolút többségét a parlamentben, 1947. június végén 245 helyett már csak

187-en (44,5%) ültek a párt padsoraiban.¹⁷ Sima többsége persze így is megmaradt. A parlamenti aritmetika a kisgazdapárt széthullásával bonyolultabbá vált. A 420 képviselő közül 160-an tartoztak a baloldalhoz, ha az FKgP balszárnyát is, kb. 30–40 képviselőt ide számítunk, akkor a parlamenti erőviszonyok: kb. 230:200 a polgári ellenzék javára. Tehát elvileg előállhatott olyan helyzet, hogy a polgári ellenzék valamilyen kérdésben leszavazza a munkaspárti baloldalt. A politikai erőviszonyok tisztázására – új, időelőtti választásokat kellett kiírni.

A választások megrendezését a munkaspártok kezdeményezték, azokba heves viták után a kisgazdapárt baloldali vezetősége is beleegyezett. 1947. júl. 22–23-án a nemzetgyűlés elfogadta a választási törvényt, amely 1947. aug. 31-re írta ki az új választások megtartását. A nemzetgyűlést júl. 25-én oszlatták fel.

Az MKP kezdeményezésére módosították az 1945-ös választási rendszert. A választási törvény engedélyezte az új pártok indulását. A fő cél az volt, hogy a hatalmas gyűjtőpárttá vált kisgazdapártot feldarabolják, megingassák paraszti, polgári körökben élvezett monopolhelyzetét. 1947. júl. 30-án az Országos Nemzeti Bizottság 11 pártnak a választásokon való indulásához járult hozzá, de Varga Endre jelentéktelen Katolikus Néppártja visszalépett. A kormányzó pártok, az MRP és a PDP mellett részt vett a választásokon a Barankovics-vezette Demokrata Néppárt és a Schlachta-féle Keresztény Női Tábor, valamint két új párt a Pfeiffer Zoltán által alapított Magyar Függetlenségi Párt (MFP) és a Balogh István volt kisgazdapárti miniszterelnökségi államtitkár által létrehozott Független Magyar Demokrata Párt. (FMDP)

(Magyar Szabadság Párt 1947. jún. 21-én önként kimondta feloszlását, amiben a párt belpolitikai kudarcai mellett az is szerepet játszott, hogy az új választójogi törvény értelmében több vezetője [köztük maga Sulyok Dezső is] – politikai múltja miatt – nem léphetett fel képviselőjelöltként.)

A 10 párt közül négy, az MKP, SzDP, NPP és az FKgP tartozott a Függetlenségi Fronthoz, míg a többi hat azon kívül helyezkedett el. A formális arány most 6:4 volt a nem koalíciós pártok javára, ami szintén nem fejezte ki a valóságos erőviszonyokat.

A népi demokrácia politikai mezőnye a „baloldal-jobboldal” dimenzióban a következőképpen alakult: a baloldalon továbbra is a két munkaspárt és a Nemzeti

¹⁷ 1947. jún. 25-én a nemzetgyűlésben a mandátumok a következőképpen oszlottak meg:

Független Kisgazdapárt	187	(45,5%)
Magyar Kommunista Párt	70	(16,6%)
Szociáldemokrata Párt	69	(16,4%)
Nemzeti Parasztpárt	21	(5,2%)
Szabadságpárt	21	(5,2%)
Demokrata Néppárt	2	(0,3%)
Polgári Demokrata Párt	1	(0,2%)
Pártonkívüliek	49	(11,6%)
	420	100,0%

(L.: Magyar Statisztikai Zsebkönyv. Kiad. Magyar Központi Statisztikai Hivatal. XIV. Bp., 1947. 216. – A nemzetgyűlésnek – a behívott képviselőkkel eredetileg 421 tagja volt, egy képviselő helyet azonban nem töltöttek be.)

Parasztpárt, a jobboldalon a Magyar Függetlenségi Párt, a Demokrata Néppárt és a Keresztény Női Tábor helyezkedett el, míg a széthulló kisgazdapárt középre került. Az MRP és a PDP szintén a centrumhoz sorolható. A Balogh páter vezette FMDP a centrum és a jobboldal között helyezkedett el.

A népi demokratikus pártrendszernek továbbra is egyik sajátossága, hogy a Függetlenségi Frontnak *nincs baloldali ellenzéke*. Tény viszont, hogy a három, a népi

4. táblázat

*A népi demokrácia politikai spektruma „baloldal–jobboldal”
dimenzióban 1947 nyarán pártok szerint*

	Baloldal	Centrum	Jobboldal
Koalíció	MKP	FKgP	MFP
	NPP	MRP	DNP
	SzDP	PDP	KNT
		FMDP	

demokrácia baloldalán elhelyezkedő párt egymáshoz fűződő viszonya ekkorra jelentősen megváltozott. Az MKP-hoz politikailag most is a Parasztpárt állt a legközelebb, míg a két munkaspárt gyakorlatilag eltávolodott egymástól. Sőt a választási kampány alatt az MKP és az SzDP már nyíltan szembe is fordultak egymással, s arra törekedtek, hogy vereséget mérjenek a másikra. A munkásegységfront meglazult, s mivel az SzDP és az NPP kapcsolat sem javult a népi demokrácia baloldalának egysége felbomlott. Noha hivatalosan nem oszlatták fel, a Baloldali Blokk 1947 májusától beszüntette működését.

A pártstruktúra új vonása viszont, hogy a Demokrata Néppárt és a KNT életrekelésével és az új pártok megalakulásával létrejött a Függetlenségi Front *jobboldali ellenzéke*. A Magyar Függetlenségi Párt zászlaja alatt a magyar népi demokrácia konzervatív-jobboldali és reakciós szélső-jobboldali figurái gyülekeztek, jobbra olyanok, akik korábban a kisgazdapárt burzsoá jobbszárnyán helyezkedtek el. A párt programja politikailag és ideológiailag zavaros, eklektikus program volt. Középpontjában a polgári demokrácia megvalósításának ígérete állt, de azt összekötötte az „evangéliumon alapuló szocializmus”, a „krisztusi szocializmus” misztikus eszméjével. Nyíltan hirdette, hogy a tőkés rendszer híve, helyteleníti az ország további balrafordulását, s fő ellenfelének a kormánykoalíciót, mindenekelőtt az MKP-t és az SzDP-t tekinti. Miután a választások előtt alig egy hónappal kezdett szervezkedni; hierarchizált apparátussal, széles szervezeti hálózattal, pártsajtóval alig rendelkezett; pénzügyi lehetőségei is korlátozottak voltak.

Politikai pozícióját tekintve hasonlóképpen jellemezhető a *Demokrata Néppárt* is, amely a választásokra tekintettel újra fogalmazta programját, s széles körű agitációt és propagandát fejtett ki. A párt az „úri középosztály” maradványaira, az értelmiség, a városi kispolgárság, a birtokos parasztság katolikus beállítottságú rétegek megnyerését tűzte ki célul, s programja is ezeknek szólt. Az általa hirdetett „evangéliumi szocializmus” valójában nem volt más, mint a kispolgári demokrácia katolikus eszmények szerint kiépített változata, teokratikus elveken nyugvó politikai berendezkedéssel. A

DNP szintén tőkés termelési és elosztási viszonyok fenntartásának alapján állt, de széles körű szociális reformterveket hirdetett meg, sőt átvett kis- és középparaszti követeléseket is. A párt vezetői nagy politikai ábrándokat kergettek: a nyugati katolikus tömegpártok példáján felbuzdulva igazi tömegmozgalmat akartak létrehozni, s olyan hatalmas politikai szervezetet kiépíteni, amely idővel – esetleg egyedül is – kormányképes lesz. Szinte kérkedve hirdették, hogy ellenzékiek, hogy szemben állnak a Függetlenségi Fronttal, s céljaik különböznek a népi demokráciától. Legfőbb ellenfelüket a kommunista pártban jelölték meg, s mint „világnézeti párt” a marxizmus ellen is ideológiai harcot hirdettek. Mivel az egyházzal „nem jött ki”, – Mindszenty hercegszékprímás szemében túlságosan „haladónak” tűnt – a pártapparátus nem fonódott össze az egyházi apparátussal, bár a választások idején az alsópapság sokhelyütt mellette agitált. A DNP autonómiáját korlátozta, hogy mindezek ellenére erősen függött az egyháztól. Szervezettsége eléggé alacsony szinten mozgott. A párttagság fogalmát nagyon lazán kezelték, bárki beléphetett, aki akart.

A főként apácák által vezetett szekta-szerű *Keresztény Női Tábor* nem pusztán a koalíció jobboldali ellenzéke volt, hanem kifejezetten a népi demokrácia ellenségének, *rendszerellenes* pártnak tekinthető.

A *Magyar Független Demokrata Párt*, polgári középpárt megteremtésének igényével lépett fel. Programjának, választási agitációjának homlokterében – a többi ellenzéki párthoz hasonlóan – a polgári demokrácia, a kapitalista társadalom és termelési viszonyok, s a magántulajdon megvédésének szándéka állt. Hirdették a tőkés vállalkozás szabadságát, szót emeltek a további államosítások ellen. A tervgazdálkodás vezetését fenntartásokkal támogatták. Nagy fontosságot tulajdonítottak a szociális reformok megvalósításának. Az MFDK a koalíció *lojális ellenzéke* volt; az MKP – a kisgazdapárt bomlasztása érdekében – óvatosan támogatta, míg az SzDP és az NPP gyakran bírálták vezetőit és politikáját. Szervezetileg szintén nagyon gyenge volt.

Hasonlóképpen új vonása a pártstruktúrának, hogy megjelentek a *középpártok*, a két kisebb periferikus párt mellett, mint említettük ide került a maradék Független Kisgazdapárt is. A Polgári Demokrata Párt pozícióváltása, jobbról a centrumba kerülése nemcsak az új politikai jobboldal létrejöttével függött össze, hanem a párt politikai orientáció módosulásával, a koalícióhoz fűződő viszony javulásával, a hároméves terv támogatásával, s utoljára, de nem utolsósorban a horthysta és klerikális csoportok és rétegek leszakadásával. Esetében a politikai pozíció és a politikai szerep – eltérően 1945-től – többé-kevésbé összhangba jutott. A Magyar Radikális Párt felértékelődött azáltal, hogy Peyer Károly, a szociáldemokrata jobboldal vezéralakja és hívei 1947. aug. 5-én csatlakoztak hozzá. Megjelenésük felerősítette a párt ellenzéki hangját, a munkáspártok iránti lojalitása csökkent; az SzDP-vel megromlott kapcsolata. A Magyar Radikális Párt a balközépről a centrum felé tolódott. A kisgazdapárt nem maga választotta meg politikai elhelyezkedését, azért került ide, mert a politikai mezőny széthúzódott, s nálánál jobboldalibb pártok is megjelentek a politika színpadán. A politikai centrum létrejötté azonban *nem* szerves fejlődés eredménye, nem erőteljes centrista áramlat következménye, hanem a pártviszonyok megváltozásáé.

Ha 1945-höz hasonlóan „baloldal-jobboldal” dimenzióban megnézzük a politikai irányzatok elhelyezkedését a népi demokrácia politikai térképén, akkor a következő sémát kapjuk:

5. táblázat

A népi demokrácia politikai spektruma „baloldal–jobboldal”
dimenzióban 1947 nyarán politikai irányzatok szerint

Baloldal		Centrum			Jobboldal		
szocializmus	radikális népi dem.	kispolgári dem.	paraszti kisp. dem.	haladó polgári dem.	polgári dem.	nyugati típusú polg. dem.	keresztény dem.
MKP	FKgP baloldala	SzDP	FKgP	PDP	FMDP	MFP	DNP
NPP baloldal és centruma		centruma és jobb- oldala	centruma	MRP			KNT
SzDP baloldal és centruma							

A politikai áramlatok közül ekkor már a horthysta és a monarchista irányzat hiányzik. A köztársaság kikiáltásával a legitimista erőfeszítések értelmüket veszítették. A horthysta irányzatnak társadalmi talaja szűnt meg. Új jelenség volt viszont a keresztény demokrácia megjelenése és gyors térhódítása. A pártok és politikai irányzatokat összevetve azt láthatjuk, hogy a politikai „térkép” tisztább, világosabb lett. A fő politikai áramlatok intézményesültek, azaz egy meghatározott politikai szervezethez kötődtek, s nem fogtak át egyszerre több pártot vagy pártfrakciót. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a politikai mezőny – 1945-höz képest *polarizáltabb* lett, a szélső pólusok, az MKP és DNP közötti ideológiai-politikai távolságok szinte a teljes *antagonizmusig* növekedtek.

A politikai mező kiszélesedését, differenciálódását mutatja az is, hogy amíg korábban a pártok lényegileg egy tengely, a „baloldal–jobboldal” mentén rendeződtek el, addig a mérsékelt polarizált, két súlypontú demokratikus pártrendszer bomlásával, s korábban nem működő pártok aktivizálódásával s új pártok létrejöttével új dimenziók keletkeztek. Ha a „világi-felekezeti” megosztottságot vizsgáljuk, akkor azt látjuk, hogy a pártok zöme (10-ből 8) a „világi” pártokhoz sorolható, s mindössze a Demokrata Néppárt és a Keresztény Női Tábor számítható kifejezetten felekezeti, azaz *vallási párt*nak. A valláshoz való viszony kérdésében azonban a „világiak” között is nagy különbségek alakultak ki. A marxista, ill. a marxizmushoz közel álló pártok, az MKP, SzDP és az NPP ateisták voltak, jóllehet politikai megfontolásból a felszabadulás után jó ideig nem indítottak harcot az egyházak ellen. A kisgazdapárt, bár az egyház és a vallás befolyása csökkent soraiban, toleráns magatartást tanúsított, s nem hirdetett ateista nézeteket. A kisebb polgári pártok a vallás kérdésében közömbös álláspontra helyezkedtek. A „világi” és „felekezeti” párt közötti átmenetnek tekinthető a Független Magyar Demokrata Párt, amelynek élén pap politikus állt; ideológiájára politikája nagy hatást gyakorolt a politikai katolicizmus, valamint a Független Demokrata Párt,

amely taktikai megfontolásból hirdetett vallási-politikai doktrínákat. Ábrázolva a pártok elhelyezkedését a „világi-felekezeti” tengely mentén, a következő táblázatot kapjuk:

6. táblázat

A pártok megoszlása 1947 nyarán
„világi–felekezeti” dimenzióban

Világiak	Felekezetiak	
MKP	FMDP	DNP
SzDP	MFP	KNT
NPP		
MRP		
PDP		
	FKgP	

A városi (munkás vagy polgári), ill. „vidéki” (paraszti-agrár) párt megkülönböztetése kisebb jelentőséggel bír. Kifejezetten városi pártnak csak a kisebb pártok (MRP, PDP) tekinthetők, míg tisztán „vidéki” párt, amelynek bázisa csak a falvakban lett volna, s csak paraszti (agrár) követelésekért harcolt volna, a Nemzeti Parasztpártot kivéve, nem volt. A pártok többsége országos párt lévén – mind a városokban, mind a községekben rendelkezett hívekkel, jóllehet nem egyforma mértékben. Az MKP, az SzDP és MFP inkább a városokban volt erősebb, míg a DNP, az FMDP és a KNT inkább vidéken.

A pártok közötti erőviszonyok felmérésére ismét nézzük meg a választási statisztikát. Az 1947. aug. 31-én tartott választási eredményeket azonban érdemes összevetni az 1945-ös szavazatok pártok szerinti megoszlásával, mert így a változások is tetten érhetők. Hozzá kell azonban fűzni, hogy az 1947-es választási eredmények nem adnak pontos képet a politikai pártok közötti erőviszonyokról s az egyes pártok politikai vonzóköréről, mert a választási rendszer sok szempontból eltért az 1945-ös-től, mindenekelőtt abban, hogy jelentősen szűkítette a választók körét, az ideiglenes választói névjegyzék összeállításánál kb. 400 ezer embert politikai okokból megfosztottak állampolgári jogaitól, s az országos lajstromon szétosztható mandátumoknál a koalíciós pártok előnyt élveztek. Nem is szólva az ún. „kék-cédulák” útján elkövetett visszaélésekről.

A választási eredmények azt tanúsítják, hogy a négy kormányzó párt (MKP, SzDP, NPP, FKgP), amelyek egyébként választási szövetséget is kötöttek egymással, megszerezte a szavazatok 60,9%-át, míg a hat ellenzéki párt alig 40%-ot kapott. Ez azt jelentette, hogy a Függetlenségi Front társadalmi bázisa szélesebb és szilárdabb volt, mint a polgári ellenzéké. A koalíción belül azonban megváltoztak az erőviszonyok. A kisgazdapárt katasztrofális vereséget szenvedett, a két évvel korábbi abszolút többséghez képest, mindössze a szavazók 15,4%-a adta rá voksát. A választások győztese, ha nem is meggyőző fölényrel, de az MKP lett. Az NPP majd 100 ezerrel növelte szavazatainak számát, elsősorban a parasztság alsóbb rétegeinek körében, de továbbra is a koalíció leggyengébb pártja maradt. A pártok listáján viszont a hatodik helyre került.

7. táblázat

Az 1945-ös és 1947-es parlamenti választások együttes eredménye

	1945		1947		1945	1947
	Szavazatok száma	%-a	Szavazatok száma	%-a	Mandátumok száma	
Magyar Kommunista Párt	802 122	16,9	1 113 050	22,3	70	100
Demokrata Néppárt			820 453	16,4		60
Független Kisgazdapárt	2 697 503	57,0	769 763	15,4	245	68
Szociáldemokrata Párt	823 314	17,4	744 641	14,9	69	67
Magyar Függetlenségi Párt			670 547	13,4		49
Nemzeti Parasztpárt	325 284	6,9	415 465	8,3	23	36
Függ. Magyar Dem. Párt			260 420	5,2		18
Magyar Radikális Párt	5 762	0,2	84 169	1,7		6
Keresztény Női Tábor			69 536	1,4		4
Polgári Demokrata Párt	76 424	1,6	50 294	1,0	2	3
Összesen:	4 730 409	100	4 998 338	100	409	411

Az SzDP 80 ezer szavazatot veszített, főként a falusi szavazók elpártolása miatt, s arányát tekintve fél százalékos különbséggel ugyanazt az eredményt érte el, amit a kisgazdapárt.

Az ellenzéki pártok soraiban is világos sorrend alakult ki. Legjobban a Demokrata Néppárt szerepelt, az MKP mögött a második lett, 290 ezer szavazattal kapott csak kevesebbet. A Pfeiffer-féle Magyar Függetlenségi Párt 13,4%-ot mutathatott fel, amellyel csak ötödik lett a pártok versenyében. Majd Balogh páter pártja (FMDP) következett alig több mint 5%-kal, ami már bukásnak számított. A kisebb pártocskák végeztek az utolsó helyen: az MRP Peyer átlépése miatt kapott majd 80 ezer szavazattal többet. A KNT 1,4%-ával éppen csak átlépte azt a küszöböt, amely a politikában való részvételt biztosította. A PDP legutolsó helye, s 26 ezerrel kevesebb szavazata azt bizonyította, hogy a kis- és középpolgárság megnyeréséért vívott választási csatában nem tudta megállni a helyét.

Ha a választási eredményeket a népi demokrácia fő áramlatai szerint vetjük össze, akkor az derül ki, hogy a három baloldali párt – az SzDP visszaesése ellenére – több mint 320 ezer szavazóval növelte híveinek táborát, s részesedése az össz szavazatokból 41,2%-ról 45,5%-ra emelkedett. 203 mandátumhoz jutottak, 41-el többhöz, mint 1945-ben.

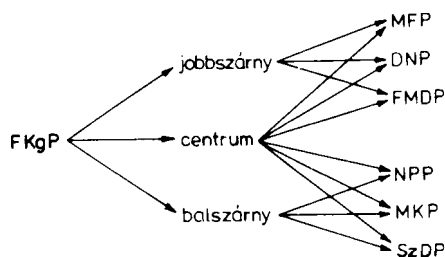
A jobboldali pártok – DNP, MFP, KNT és ide véve az FMDP-t is – az érvényes szavazatok 35,4%-át gyűjtötték össze és 131 képviselői helyet kaptak, a választási prémium miatt kevesebbet, mint amennyi a szavazatok száma után arányosan megillette volna őket. Ily módon a jobboldali ellenzék a parlamentben lényegesen kisebb súlyt képviselt valóságos tömegbefolyásánál.

A Független Kisgazdapárt, a PDP és az MRP – tehát a „centrum” – pártok összesen, mintegy 900 ezer szavazatot és 77 mandátumot szereztek, összevetve a két szélső pólussal: a legkevesebbet. Változatlanul a centrista politikai irányzatoknak volt a

viszonylag a leggyengébb a tömegbefolyásuk, ami azt jelentette számos egyéb tényezővel együtt, hogy kívül maradtak a hatalomért folyó versenyen, nem képeztek önálló, külön erőt, s közvetítő szerepet sem játszhattak.

A választási eredményekből világosan kiolvasható, hogy a felbomló kiszgazdapárttól milyen irányba szakadtak le a tömegek. A volt uralkodó osztályok maradványai, a nagyburzsoázia a polgári értelmiség, az állami bürokrácia, a gazdagparasztság és a kispolgárság egyes csoportjai a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakoztak. A katolikus középrétegek és a birtokos parasztság klerikális beállítottságú része a Demokrata Néppárt zászlaja alá állt. Egyes – nem jelentős – kispolgári és tulajdonos paraszti körök a Független Magyar Demokrata Pártot pártolhatták. A szegényparasztság, valamint kis- és középparasztság egy vékony rétege, főleg a Tiszántúlon, balfelé fordult, a Nemzeti Parasztpártnál és néhol az MKP-nál keresett támogatást. A kiszgazdapártból kiábrándult falusi kispolgárság az SzDP felé fordult. A kiszgazdapárt hagyományos törzsét, zömmel a 10–15 kh-as birtokos parasztságot tartotta meg, de mellette maradt a módosabb parasztság, a falusi értelmiség és kispolgárság egy része is.

Ha ábrázoljuk a kiszgazdapárt bomlásának irányát, a következő ábrát kapjuk:

Pusztán a választási eredmények alapján az a benyomás keletkezhet a pártstruktúráról, hogy ha az polarizáltabb is lett, mint korábban volt, ugyanakkor kiegyensúlyozottabbá vált, hisz egy erős baloldal áll szemben egy viszonylag erős jobboldallal. Erről gyakorlatban azonban szó sem volt. Döntően azért nem, mert a jobboldali ellenzék – a mandátumokat nem számítva – sem az államapparátusban, sem az erőszakszervezeteknél, sem az igazságszolgáltatásban nem rendelkezett *semmilyen hatalmi pozícióval*. Rövid ideig – a választások után – talán két hétig fennállt a lehetősége annak, hogy az *ellenzék kormányképes alternatív* koalíciót hozzon létre. Ha a kiszgazdapártot sikerült volna megnyernie, akkor a parlamentben 208:203 arányban a baloldali pártok fölé kerekedhetett volna. A kiszgazdapárt azonban nem állt kötelnek. Az 1947. szeptemberi országos választmányon a belső harcokból – a munkáspártok támogatásával – a Dobi István–Gyöngyösi János vezette balszárny került ki győztesen, s a párt bennmaradt a Függetlenségi Frontban. Hamarosan megalakult a második Dinnyés-kormány, a korábbi koalíciós pártok részvételével. A burzsoázia érdekeit képviselő jobboldali ellenzék végleg kiszorult a kormányzati hatalomból, s ezzel a politikai hatalom kérdése is eldőlt. A Függetlenségi Front ettől kezdve már csak a baloldali vagy ahhoz közel álló erőket tömörítette. Ettől kezdve a Függetlenségi Front fejlődésének új szakaszába lépett, amelyet „szűk” koalíciónak lehetne nevezni.

1947 nyarán a pártstruktúrát tehát az jellemezte, hogy az alkotó elemek száma megnövekedett, a Kiszgazdapárt felbomlásával, új pártok alakulásával s a korábbiak aktivizálódásával létrejött a jobboldali ellenzék, s megjelentek a centrupártok. A pártstruktúra polarizáltabb és térbelileg kiterjedtebb lett. A Függetlenségi Front hatalmi fölénybe került a jobboldali polgári ellenzékkel szemben, amely nem volt képes kormányképes alternatív koalíciót létrehozni. A koalícióban az együttműködés és a harc, a kölcsönös feltételezettség és a kölcsönös szembenállás kettőssége megszűnt. A Függetlenségi Frontban a magyar közéletben az MKP vált a domináns párttá. Az 1945 őszen létrejött mérsékelt polarizált, két pólusú koalíciós pártstruktúra *teljesen polarizált, antagonisztikus pártrendszerre alakult át, amelyben már csak egy párt, az MKP dominált.*

1947 őszen 1948 tavaszán a szocialista és tőkés világrendszer elkülönülése, a kibontakozó hidegháború a környező népi demokratikus országokban zajló korszakos társadalmi-politikai változások, s nem utolsósorban a Tájékoztató Iroda határozatai jelentős hatást gyakoroltak a Magyar Kommunista Párt politikájára. A párt szakított a hosszabb átmeneti korszak gondolatával és meggyorsította a szocialista fordulat végrehajtását Magyarországon. 1947 novemberében – még az előző tervek szerint – államosították a bankokat és a pénzintézeteket. 1948 márciusában köztulajdonba vették a 100 főnél több munkást foglalkoztató nagyüzemeket, amelyek következtében az iparban a társadalmi tulajdon vált uralkodóvá, s a munkások 83,5%-a már az állami szektorban dolgozott. A kapitalista termelési viszonyok felszámolásával egyidejűleg komoly fordulat zajlott a társadalmi és politikai életben is.

Bomlásnak indult a választások idején létrejött pártpolitikai struktúra. A koalíciós pártok az MKP kezdeményezésére petícióval támadták meg a Magyar Függetlenségi Párt mandátumait a választási bíróságnál, arra hivatkozva, hogy csalással gyűjtötte össze a képviselőjelöléshez szükséges ajánlásokat. 1947. november 4-én a párt vezére, Pfeiffer Zoltán nyugatra szökött. 20-án az Országos Nemzeti Bizottság javaslatára a pártot feloszlatták, 48 képviselőjét megfosztották mandátumától. A Keresztény Női Tabor a választások után visszavonult a politikai élettől és szép csendben – elhalt. A Demokrata Néppárt két malomkő között őrlődve súlyos belső válságba került. Nemcsak a kormánykoalíció részéről nehezedett rá politikai nyomás, hanem állandó ellentétei voltak a katolikus egyházzal, mindenekelőtt Mindszentyvel is. Az iskolák államosítása elleni fellépésével, sokat ártott tekintélyének. A kora nyári hónapokban megkezdődött felbomlása. A Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Párt a választások után megpróbált visszakerülni a koalícióba. Fúziós egyezményt kötött a kiszgazdapárttal, de az egyesülés végrehajtását az MKP és az NPP megakadályozta, többek között azért is, nehogy a kiszgazdapárt – a kisebb politikai frakciók felszedésével – megerősödjön. Az egyesülés fiaskója után az FMDP rohamosan visszaesett, bár mindvégig lojális ellenzéke volt a koalíciónak.

A Peyer-csoport, miután a mandátumok elosztása körül ellentétbe került az MRP vezetőivel, 1947. okt. 17-én a Független Szocialista Párt néven jobboldali szociáldemokrata pártot hívott életre. Peyer azonban nov. 20-án – az MKP nyomására – elhagyta az országot, s a pártalapítás kudarcba fulladt.

A két kisebb polgári arculatú párt, a PDP és az MRP miután politikailag fokozatosan közel kerültek egymáshoz, támogatták a kormánykoalíciót és megtisztultak a

jobboldali elemektől, 1948 májusában – szervezeti önállóságuk fenntartásával – Radikális Demokrata Pártszövetség néven koalícióra léptek egymással.

A polgári ellenzék látványos térvesztésével párhuzamosan a kormánykoalíció politikai, hatalmi, szervezeti fölénye egyre nyilvánvalóbbá vált. Ugyanakkor folytatódott a koalíción belül is az erőviszonyok átrendeződése is. A baloldali pártok, elsősorban az MKP és az NPP közéleti súlya tömegbefolyása tovább növekedett, míg a kisgazdapárt balratolódása, megtisztulása, s az FKgP és a parasztpárt közeledése egymáshoz elvileg lehetővé tette volna a két parasztpárt egyesülését. A gondolat mindkét részről felmerült, de az MKP óvást emelt a terv ellen. A pártpolitikai struktúrában a legdöntőbb változást a két munkáspárt egyesülése, s a Magyar Dolgozók Pártja megalakulása jelentette, amely 1948 júniusában következett be. Az egységes munkáspárt a politikai élet legnagyobb pártja lett, taglétszáma meghaladta az 1 millió 200 ezret. (Nálánál ez idő tájt Kelet-Európában csak a csehszlovák Kommunista Párt volt nagyobb.) A párt az egyesülési kongresszuson elfogadott programjában a szocializmus építésének hatalmas tervét vázolta fel.

Az MDP létrejötté fordulóponthoz jelentett a demokratikus pártrendszer fejlődésében, megkezdődött a koalíció „lebontása”, az áttérés a többpártrendszerre. A folyamat alig egy fél évig tartott. A Függetlenségi Front, a korábbi pártkoalíció szervezeti keretének átalakulásáról, 1948 szeptemberében kezdődtek meg a pártközi tárgyalások, s 1949. február 1-én meg is alakult a Függetlenségi Népfront, az MDP, az NPP, az FKgP, a szakszervezetek és a különböző egyéb társadalmi- és tömegszervezetek részvételével. Néhány hét múlva belépett a Népfrontba a Radikális Demokrata Pártszövetség, majd a Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Párt is. Barankovics István, a Demokrata Néppárt vezére, 1949. február 4-én illegálisan elhagyta az országot, s pártjának Politikai Bizottsága kimondta a DNP feloszlását. A Népfront – a gyakorlatban – a polgári ellenzék a „szomszéd pártok”, az egykori koalíciós partnerek elszorvasztásának, felszámolásának eszköze lett. Az egykori koalíciós pártok – az NPP és az FKgP – 1948 őszétől fokozatosan beszüntették tevékenységüket annak ellenére, hogy eljutottak a szocializmus vállalásáig. Az 1949. májusi országgyűlési választásokon a pártok önállóan már nem vettek részt. Az MDP javaslatára a Népfront közös jelölteket állított, s összehangolt választási kampányt folytatott. A pártokat jogilag nem tiltották be; egyszerűen elhaltak.

1949 tavaszától egypártrendszer működött Magyarországon. Az összes fontos államhatalmi-államigazgatási, katonai és rendőrségi, gazdasági pozíció az MDP kezébe került. Vezető szerepet játszott az ideológiai, a szellemi és a kulturális élet területén is. Irányította a tömegszervezeteket. Ellenőrzése alatt tartotta a tömegkommunikációs eszközöket. Kidolgozta és megfogalmazta azokat a politikai normákat és elvárásokat, amelyek szabályozták az egyének és a közösségek, kollektívák közéleti magatartását. Típust lényegét tekintve ez a pártrendszer hasonlított azokhoz a politikai szisztémákhoz, amelyek ez idő tájt a népi demokratikus országokban kialakultak. A lengyel Jerzy Wiatr kifejezésével élve, olyan monopolisztikus pártrendszernek lehetne nevezni, amelyben nincs politikai harc a hatalomért s mind ideológiai, mind gyakorlati életben egyetlen uralkodó párt van, esetünkben a Magyar Dolgozók Pártja.

István Vida: The Party Political Structure of Hungarian People's Democracy

Political life was reorganized in the form of a multi-party system after the liberation. As the anti-fascist Great Powers formed a coalition in international politics, this also had to be the way for such small countries as Hungary. Beside this to rebuild the ruined country, one of the losers of the war and to create a new democratic Hungary it was necessary to unite the anti-German democratic forces.

On the 2nd of December, 1944 the Hungarian National Front of Independence was formed with the participation of the Hungarian Communist Party (MKP), the Hungarian Social Democratic Party (SZDP), the National Peasants' Party (NPP), the Independent Smallholders' Party (FKgP) and the Bourgeois Democratic Party. This last one was pushed out of the Front of Independence in the summer of 1945. Beside these the Hungarian Radical Party also took the field as well as the Democratic Peoples' Party. The latter had a Catholic character and practically did not function till the spring of 1947.

The party system of the peoples' democracy passed over three development phases. From the autumn of 1944 to the summer of 1947 a multi-party system existed in which the governing coalition had neither left-side nor right-side opposition, there were no center-parties, the members of the coalition were linked by the unity of interests – to rebuild the ruined country and reorganize life – and at the same time they were waging a sharp political struggle for power. Two parties played dominant roles in the coalition, the MKP and the FKgP. In the summer of 1947 the party structure was transformed by the introduction of the new system of elections: the number of parties rose from 7 to 10; a rightist opposition came into being as a result of the disintegration of the Smallholders' Party, of the formation of new parties and the living up of old ones and centrist parties also appeared. The party system became more polarized. The Front of Independence had more power than the rightist opposition which did not form an alternative coalition able to govern. The MKP became the dominant party in the governing coalition and in Hungarian public life. By the summer of 1948 this party structure had fundamentally changed – as a result of the victorious peoples' democratic revolution's the coalition gained decisive superiority against the bourgeois opposition and the united workers' party prevailed over the forces within the coalition as well when the Hungarian Working People's Party was established. From the summer of 1948 to the spring of 1949 the transformation of the multi-party system into a one-party rule took place and a new, monopolistic party-system was brought into being.

The multi-party system had considerable traditions in Hungary and it functioned effectively after the liberation in a critical situation of the nation. The fast elimination of the multi-party system – as Hungarian historiography had pointed out – was a mistake connected to the dominant views in the international labour movement, to the dogmatic interpretation of proletarian dictatorship and to the intolerant attitude of the contemporary leader ship of the party. However, the multi-party system could not have survived in the long run, as its objective conditions ceased to exist by the elimination of class antagonisms and with the building of a classless socialist society.

И. Вида: Партийно-политическая структура народной демократии в Венгрии

После освобождения Венгрии в 1945 г. политическая жизнь реорганизовалась в форме многопартийной системы. В международной жизни вступили в коалицию и антифашистские великие державы и это не было иначе в такой маленькой стране как Венгрия. Кроме того для восстановления в войне побежденной, лежащей в руинах страны, и в целях осуществления новой демократической Венгрии было неизбежно соединять антифашистские десократические силы.

Венгерский Национальный Фронт за Необходимость формировался 2-го декабря 1944 г., в котором приняли участие Венгерская Коммунистическая Партия (ВКП), Венгерская Социал-демократическая Партия (ВСП), Национально-крестьянская Партия и Независимая Партия мелких землевладельцев и далее Буржуазно-демократическая Партия. Но это последняя

была вытеснена из фронта за Независимость летом 1945 г. Рядом с этими партиями подняли знамя и Венгерская Радикальная Партия, равно как и Демократическая Народная Партия католического характера, но эта практически не действовала до весны 1947 г.

Народно-демократическая партийная система перешла через три этапа развития. С осени 1944 г. до лета 1947 г. существовала эта многопартийная система, в которой государственная коалиция не имела ни правую оппозицию, отсутствовали из ней центральные партии, – единство интересов одновременно связывало членов коалиции – это было восстановление в развалины обращенной страны и реорганизация самой жизни – и эти партии вместе вели политическую за организация самой жизни – и эти партии вместе вели политическую роль две партии: Венгерская Коммунистическая Партия и Независимая Партия мелких землевладельцев. При введении новой избирательной системы летом 1947 г. прообразилась структура партий, вместо 7 число партий стало 10. Вследствие распада Партии мелких землевладельцев основания правая оппозиция, сопротивляющаяся и появились и центральные партии. Партийная структура стала поларизованной. Фронт за Независимость всяк взял перевес над правой оппозицией, которая не составила альтернативную коалицию, способную создать правительство. В правительственной коалиции и венгерской общественной жизни стала доминирующей партий Венгерская Коммунистическая Партия. Эта партийная структура к лету 1948 г. – вследствие завершения и довершения народнодемократической революции – коренно изменилась; коалиция взяла решающий перевес над буржуазной оппозицией и благодаря сформирования Венгерской Рабочей Партии имела перевес и внутри коалиции единая рабочая партия. С лета 1948 г. до весны 1949 г. произошел переход от многопартийной системы до однопартийной, и установилась новая политическая партийная система.

В Венгрии многопартийная система имела значительные исторические традиции, и она действовала эффективно и после 1945 г. в – с национальной точки зрения – критическом положении. Скорая ликвидация многопартийной системы – на которое указало уже и историческая спец-литература – явилась ошибкой, которая была связана с идеей, господствующей в международном рабочем движении, то есть с догматическим истолкованием диктатуры пролетариата, нетерпимостью партийного руководства того времени. За долгое время многопартийная система очевидно не могла бы сохраниться, ведь вследствие ликвидации классовых противоречий, строительства безклассового социалистического общества были уничтожены и объективные условия ее существования.